

**EPISTEMOLOGICAL STUDIES IN PHILOSOPHY,
SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES**

ISSN 2618-1274 (Print), ISSN 2618-1282 (Online)

Journal home page: <https://visnukpfs.dp.ua/index.php/PFS/index>

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Сергій Володимирович САВЧЕНКО

Кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри документознавства та інформаційної діяльності, Український державний університет науки і технологій, пр. Науки, 4, Дніпро, 49600, Україна,

E-mail: serhijs@gmail.com,

Олександр Володимирович МИХАЙЛЮК

Доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри документознавства та інформаційної діяльності, Український державний університет науки і технологій, пр. Науки, 4, Дніпро, 49600, Україна

E-mail: mich_al@ukr.net,

Катерина Анатоліївна ПРОКОФ'ЄВА

Кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри документознавства та інформаційної діяльності, Український державний університет науки і технологій, пр. Науки, 4, Дніпро, 49005, Україна

E-mail: canopa@i.ua,

Оксана Михайлівна РЕШЕТИЛОВА

Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри документознавства та інформаційної діяльності, Український державний університет науки і технологій, пр. Науки, 4, Дніпро, 49005, Україна

E-mail: karunga@ukr.net,

Serhii SAVCHENKO

PhD in History, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Documentation and Information Activity, Ukrainian State University of Science and Technology, 4 Nauky Ave., Dnipro, 49600, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3615-2343>

Oleksandr MYKHAILIUK

Doctor of Historical Sciences, Professor, Head of the Department of Documentation and Information Activity, Ukrainian State University of Science and Technology, 4 Nauky Ave., Dnipro, 49600, Ukraine,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3596-0250>

Kateryna PROKOFIEVA

PhD in Philology, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Document Studies and Information Activities, Ukrainian State University of Science and Technology, 4 Nauky Ave., Dnipro, 49005, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4242-3346>

Oksana RESHETILOVA

PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor at the Department of Document Studies and Information Activities, Ukrainian State University of Science and Technology, 4 Nauky Ave., Dnipro, 49005, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7975-0773>

УДК 316.77:004.738.5

**ДЕЗІНФОРМАЦІЯ ТА МАНІПУЛЯЦІЯ:
ЗАГРОЗИ ІНФОРМАЦІЙНИМ ПРАВАМ ТА СВОБОДАМ ЛЮДИНИ
В ТЕХНОТРОННОМУ СУСПІЛЬСТВІ**

Received 30 March 2026; revised 26 April 2026; accepted 05 May 2026

DOI: 10.15421/342622 дата публікації: 29.05.2026

Анотація

У статті досліджується феномен підвищеної сугестивності сучасного соціуму в умовах технотронної доби – постіндустріального етапу розвитку цивілізації, де детермінантну роль відіграють інформаційні технології та надцільні комунікативні мережі. Спираючись на концептуальний апарат Збігнева Бжезінського та етологічні спостереження Конрада Лоренца, автори з'ясовують, яким чином домінування образно-асоціативного мислення, фрагментарне засвоєння інформації та гіперстимуляція уваги знижують критичний поріг масової свідомості й роблять її вразливою до цілеспрямованих маніпуляцій. Розглянуто ключові механізми такого впливу: лінгвістичні (полісемія, евфемізація, конотативне переозначення), логічні (хибні аналогії, апеляція до авторитету та емоцій, виривання цитат із контексту) і технологічні (штучний інтелект, дипфейки, клонування авторитетних медіаресурсів). Здійснено концептуальне розмежування понять «дезінформація» і

«маніпуляція» як якісно відмінних явищ із різним ступенем умисності. Обстоюється теза, що в умовах технетронного суспільства захист інформаційних прав громадянина потребує синергії правових механізмів, медіаграмотності й системного розвитку критичного мислення.

Ключові слова: *технетронне суспільство; дезінформація; маніпуляція; сугестивність; пропаганда; медіаграмотність; критичне мислення; інформаційні права; операція «Doppelgänger»; штучний інтелект.*

THE TECHNETRONIC SOCIETY AS A FACTOR OF HEIGHTENED SUGGESTIBILITY: DISINFORMATION, MANIPULATION AND INFORMATION RIGHTS

Abstract

The article examines the phenomenon of heightened suggestibility in contemporary society within the context of the technetronic age – the post-industrial stage of civilizational development in which information technologies, digital infrastructures, algorithmic systems, and ultra-dense communication networks occupy a dominant position in the production, circulation, and consumption of social meanings. Drawing upon the conceptual framework of and the ethological observations of, the study analyses the transformation of cognitive and communicative practices under conditions of permanent informational overload. Particular attention is devoted to the increasing dominance of image-associative thinking, fragmented perception, shortened attention spans, and continuous hyper-stimulation of consciousness generated by digital media environments. The article argues that these processes substantially reduce the critical threshold of mass consciousness and create favourable conditions for various forms of psychological and informational manipulation.

The study identifies and systematizes the principal mechanisms of manipulative influence operating in contemporary media and political communication. Linguistic mechanisms include polysemy, euphemisation, semantic substitution, emotionally charged framing, and connotative redefinition of key political and social concepts. Logical mechanisms encompass false analogies, selective interpretation of facts, decontextualized quotation, appeals to authority, emotional pressure, and the simulation of consensus. Technological mechanisms involve the use of artificial intelligence systems, recommendation algorithms, deepfake technologies, automated bot networks, personalized propaganda, and the cloning of authoritative media resources designed to imitate trustworthy information channels. Special attention is paid to the phenomenon of information camouflage and to contemporary influence, operations such as which demonstrate the growing sophistication of digital propaganda techniques.

A conceptual distinction is drawn between disinformation and manipulation as qualitatively different phenomena characterised by different levels of intentionality, methods of dissemination, and psychological impact. The article concludes that under the conditions of technetronic society, the protection of citizens' information rights and cognitive autonomy requires not only legal regulation and technological safeguards, but also the systematic development of media literacy, reflective judgement, intellectual self-discipline, and critical thinking as indispensable prerequisites for democratic resilience and social stability.

Keywords: *technetronic society; disinformation; manipulation; suggestibility; propaganda; media literacy; critical thinking; information rights; Operation Doppelgänger; artificial intelligence.*

Постановка проблеми та актуальність дослідження.

Зростаюча щільність інформаційних потоків і тотальна технологізація соціальної комунікації є визначальними характеристиками сучасного суспільства, яке більшість дослідників відносять до постіндустріальної, або – за термінологією Збігнева Бжезінського – технетронної доби. Революційна трансформація медіасередовища, що відбулася протягом останніх десятиліть, зумовила якісно нові закономірності формування масової свідомості: відбувся тектонічний зсув від текстоцентричної культури з її глибокими аналітичними традиціями до культури образу й потоку, де сприй-

няття інформації є швидким, фрагментарним і значною мірою позбавленим критичної рефлексії.

У цих умовах суспільство стає надзвичайно вразливим до дезінформації та маніпуляцій – явищ, що здавна супроводжують людську комунікацію, але в технетронну добу набули безпрецедентних масштабів, витонченості й швидкості поширення. Технологічний потенціал штучного інтелекту та архітектура соціальних мереж зробили продукування й поширення хибних наративів простим і маловитратним, водночас психологічні механізми сприйняття, сформовані новим медіасередовищем, зробили аудиторію значно менш здатною чинити їм опір.

Зазначена проблематика безпосередньо корелює з категорією інформаційних прав людини – права на достовірну інформацію та права на участь у демократичному процесі в умовах нефальсифікованого публічного дискурсу. Масштабні дезінформаційні кампанії наочно продемонстрували, що порушення права на достовірну інформацію є не абстрактною правовою колізією, а реальним чинником деформації демократичного устрою.

Актуальність дослідження зумовлена потребою в міждисциплінарному осмисленні окресленої проблеми, що передбачає поєднання соціологічних, психологічних, лінгвістичних та правових підходів для адекватного опису механізмів маніпулятивного впливу й окреслення стратегій протидії.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій.

Проблематика дезінформації та маніпуляції в цифровому медіасередовищі є одним із найбільш динамічних напрямів сучасних наукових досліджень. Концептуальний фундамент для розмежування понять дезінформації, міс-інформації та мал-інформації закладено у впливовій доповіді К.Вордл і Г.Дераксана, що стала стандартним методологічним орієнтиром для більшості наступних студій [Wardle, Derakhshan 2017]. Закономірності поширення хибних наративів у соціальних мережах досліджували С.Восогі, Д.Рой і С.Арал, встановивши, що неправда охоплює ширшу аудиторію й поширюється значно швидше, ніж достовірна інформація [Vosoughi, Roy, Aral 2018]. Психологічні механізми некритичного засвоєння фейків та когнітивні передумови сприйнятливості до маніпуляцій ґрунтовно проаналізовані Дж.Пенікуком і Д.Рендом [Pennycook, Rand 2021]. Питання класифікації та наукового визначення «фейкових новин» у контексті цифрових медіа розробляли Е.Тандок, З.Лім і Р.Лінг [Tandoc, Lim, Ling 2018]. Технологічним загрозам, пов'язаним із дипфейками, присвячений системний аналіз Б.Чесні та Д.Сітрон, які першими окреслили ризики синтетичних медіа для приватності, демократичних інститутів і національної безпеки [Chesney, Citron 2019]. Психологічні чинники стійкості хибних переконань та ефективність заходів із їх спростування є предметом дослідження У.Екера і співавторів [Ecker et al. 2022]. Проблема «постправдивої» доби та стратегій подолання маніпулятивного впливу концептуалізували С.Льюандовські, У. Екер і Дж.Кук [Lewandowsky, Ecker, Cook 2017].

Серед українських дослідників проблематику інформаційних загроз і маніпуляцій також

активно розробляє низка авторів: А.Марущак [Марущак, 2022], О.Звоздецька [Звоздецька 2021], А.Лісневська [Лісневська 2019], В.Крикун, Т.Бауліна [Krikun, Baulina 2022], Н.Кутуза [Кутуза 2023] та ін. Водночас комплексне міждисциплінарне осмислення взаємозв'язку між структурними властивостями технотронного медіасередовища та зниженням критичного порогу масової свідомості залишається в українській науці недостатнім.

Метою статті є аналіз технотронного суспільства як структурного чинника, що посилює сугестивність масової свідомості, а також виявлення механізмів дезінформації та маніпуляції, які актуалізуються в цьому контексті. Окремим завданням є з'ясування їхнього впливу на реалізацію інформаційних прав людини.

Виклад основного матеріалу.

Технотронне суспільство як середовище підвищеної сугестивності

Поняття «технотронне суспільство» було введено в науковий обіг американським політологом Збігнєвом Бжезінським у праці «Між двома епохами: роль Америки в технотронну еру» (1970) [Brzezinski 1970]. Дослідник окреслив новий тип соціальної організації, де провідні механізми суспільних змін визначаються вже не промисловим виробництвом (як в індустріальну епоху), а інформаційними технологіями, комп'ютерними мережами та електронними комунікаціями. Як наслідок, відбувається масштабна реконфігурація всіх вимірів суспільного життя – від способів здобуття знань до механізмів формування ідентичностей та ухвалення колективних рішень.

Ключовою ознакою технотронної доби є фундаментальний зсув у способі обробки й засвоєння інформації. Класична текстова культура формувала читача, здатного до сповільненого, аналітичного сприйняття: читання вимагало інтелектуальних зусиль, пауз та переосмислення. Натомість сучасне медіасередовище – телебачення, соціальні мережі, потокові платформи – орієнтоване на швидку та емоційно насичену передачу образів. Цей зсув зумовлює домінування образно-асоціативного мислення над аналітично-логічним, посилює фрагментарність засвоєння інформації та її «кліповість», коли смислові одиниці не встигають інтегруватися у зв'язні концептуальні структури. Бжезінський зазначав, що в технотронному суспільстві масова підтримка мільйонів неорганізованих громадян стає легкодоступною для харизматичних особистостей, які майстерно

використовують новітні комунікативні технології для маніпуляції емоціями та управління свідомістю. Написані понад півстоліття тому, ці слова є точним описом сучасного інформаційного ландшафту.

Соціологічний аналіз Бжезінського істотно доповнюють спостереження австрійського етолога та лауреата Нобелівської премії Конрада Лоренца [Lorenz 1987]. У своїх роботах, присвячених деградації людяності в індустріальному суспільстві, він виокремив кілька взаємопов'язаних тенденцій. По-перше, це масова уніфікація поглядів: технології уможливають синхронний вплив на думку величезних груп, а суспільний тиск на тих, хто уникає масмедійного мейнстріму, стає дедалі відчутнішим. По-друге, це підвищена сугестивність – зростання вразливості соціуму до навіювання, коли будь-який досвідчений маніпулятор отримує широкі можливості для нав'язування власного світогляду. По-третє, це ерозія індивідуальності: рекламні та соціотехнічні механізми формують однорідну аудиторію, нездатну до критичного опору.

Системний ефект зазначених тенденцій полягає в тому, що сучасне суспільство є соціумом структурно підвищеної навіюваності. Воно не просто стикається з більшою кількістю спроб маніпуляцій – воно об'єктивно менш захищене від них, аніж попередні суспільства з їхніми традиційними авторитетами, сповільненими комунікаціями та глибшим текстовим засвоєнням інформації. Аналітики EAVI підкреслюють, що за даними Стандартного Євробарометра, переважна більшість громадян ЄС вважають дезінформацію загрозою для демократії [EAVI 2026], що є красномовним свідченням масового усвідомлення власної вразливості.

Дезінформація та маніпуляція: термінологічне розмежування та логіко-лінгвістичний інструментарій

Для коректного аналізу проблеми необхідно чітко розмежувати два поняття, які нерідко вживаються синонімічно – дезінформацію та маніпуляцію.

Дезінформація – це неправдива або оманлива інформація, що створюється й поширюється з метою введення в оману. Вона може набувати форми фальшивих новин, сфабрикованих цитат, підроблених аудіовізуальних матеріалів або перекручених статистичних даних. Принципово важливим є питання умисності: якщо дезінформація поширюється навмисно – йдеться про дезінформаційну

операцію з конкретними виконавцями та цілями; якщо ненавмисно – суб'єкт є радше жертвою, аніж агентом дезінформації. Втім, навіть у другому випадку шкода, завдана суспільству, залишається цілком реальною.

Маніпуляція – якісно інше явище: це цілеспрямований вплив на свідомість, що оперує формально коректними чи напівкоректними твердженнями, однак вибудовує на їхній основі хибні або упереджені висновки. Маніпуляція не обов'язково є брехнею в юридичному розумінні – вона полягає у відборі, компонуванні й тенденційній інтерпретації фактів. Саме тому маніпуляцію значно важче ідентифікувати й спростувати, ніж відверту дезінформацію.

До найпоширеніших маніпулятивних прийомів належать: виривання цитат із контексту, що змінює зміст висловлювання до протилежного (як твердила одна атеїстична пропаганда минулого: «Христос сказав: “Не мир я приніс на землю, але меч”, отже Христос проповідував війни і насильство»); довільне встановлення причинно-наслідкових зв'язків між явищами, що лише збігаються в часі (це, власне, паразитування на магічному асоціативному мисленні, якого сучасна людина так і не позбулася); нав'язування хибної альтернативи, коли дискусія штучно зводиться до двох крайніх варіантів при замовчуванні спектру реальних рішень; доведення аргументу опонента до абсурду через перебільшення та спотворення; перехід на особистості (*argumentum ad hominem*) замість опонування аргументам; апеляція до емоцій замість раціональних доказів; бездоказові посилення на авторитет, який нібито підтверджує чийось точку зору; апеляція до «загальновідомого» без жодних емпіричних доказів («за даними британських вчених»); некоректні аналогії та ін.

Лінгвістичний вимір маніпуляції: мова як інструмент конструювання реальності

Мова є не нейтральним транслятором інформації, а потужним інструментом конструювання соціальної реальності. Фердинанд де Соссюр, основоположник структурної лінгвістики, довів: мовний знак є довільним – зв'язок між означником (словом) і означуваним (поняттям) не визначений природою речей, а встановлюється соціальною конвенцією [Saussure 1959]. Саме ця довільність створює підґрунтя для маніпуляцій: той, хто контролює мовні позначення явищ, значною мірою контролює їхнє суспільне сприйняття.

З лінгвістичної точки зору маніпуляція спирається на кілька ключових властивостей природної

мови. Передовсім це полісемія: більшість слів мають кілька значень, і вибір потрібного здійснюється через контекст. Якщо контекст контролюється маніпулятором, він отримує змогу нав'язувати вигідне значення, замовчуючи альтернативні. Далі – це конотація: окрім основного значення (денотату), слова несуть емоційно-оцінне забарвлення (конотат), яке формується в процесі суспільного вживання. Маніпулятор обирає слова з потрібною конотацією – наприклад, «терорист» або «борець за свободу» для позначення того самого суб'єкта – залежно від спланованого ефекту. Нарешті – це евфемізація: заміна прямих, емоційно відчутних найменувань нейтральними або навіть позитивно забарвленими.

Класичним прикладом евфемізації, який часто фігурує в західних текстах на цю тему, є практика американської адміністрації під час В'єтнамської війни: «умиротворення» – для операцій зі знищення мирного населення, «радники» – замість «регулярні бойові підрозділи». Олдос Хакслі влучно схарактеризував цей феномен: мова є одним із засобів, до яких вдаються люди, щоб приховати або спотворити істину. Промовистим прикладом є також циркуляр 1972 р. у США, згідно з яким слово «бідність» мало бути вилучено з офіційного вжитку й замінено виразом «люди з низьким доходом». Семантична корекція офіційної термінології є постійно відтворюваним механізмом мовної влади, особливо ефективним у технотронному середовищі, де образно-асоціативне мислення превалює над аналітичним, а ефект «семантичного ярлика» спрацьовує миттєво.

У контексті ірано-американського збройного протистояння, що розпочалося 28 лютого 2026 року ударами США та Ізраїлю по об'єктах Ірану, технологічні засоби дезінформації стали невід'ємним елементом гібридної війни. На відміну від традиційної пропаганди, сучасні операції спираються на штучний інтелект (ШІ), deepfake-технології, маніпульовані супутникові знімки та скоординовані бот-мережі. Ці інструменти дозволяють швидко створювати й поширювати фальсифікований контент, компенсуючи військову асиметрію та формуючи суспільну думку як всередині країни, так і на міжнародній арені.

Наведемо низку прикладів, що ілюструють механізми та масштаби таких операцій. Матеріал базується виключно на повідомленнях провідних міжнародних і регіональних ЗМІ та аналітичних звітів незалежних організацій.

28 лютого 2026 року державне видання Tehran

Times опублікувало на платформі X (колишній Twitter) серію зображень «до/після», нібито зафіксованих іранським дроном. На них було продемонстровано повне знищення радара системи ППО на базі ВПС США Al-Udeid у Катарі. Незалежна організація NewsGuard, що спеціалізується на моніторингу дезінформації, встановила: знімки є результатом обробки старого зображення Google Earth від 2 лютого 2025 року за допомогою алгоритмів ШІ. Географічні координати, позиції транспортних засобів та навіть тіні залишилися ідентичними. Подібний контент масово поширювався через Telegram-канали Корпусу вартових Ісламської революції (IRGC), що свідчить про централизовану координацію операції. Мета – створити ілюзію асиметричної перемоги над технологічно переважаючим противником (NewsGuard, 2026; Tehran Times, 28.02.2026).

Іранські державні ЗМІ опублікували відеоматеріали, які нібито зафіксували влучання балістичної ракети по авіаносцю «Авраам Лінкольн». Незалежні експерти (NewsGuard, DFRLab) виявили, що ці матеріали були маніпуляцією: використано підроблені кадри з відеоігор або старі монтажі. CENTCOM спростувало факт атаки на корабель. Цей кейс демонструє, як технології дипфейків дозволяють створювати переконливі, але фальшиві наративи в умовах асиметричного конфлікту». The New York Times зафіксувала біля ста унікальних ШІ-генерованих відео та зображень лише за перші два тижні війни, більшість з яких стосувалися «знищення» американських та ізраїльських цілей. Технологія deepfake дозволила іранській стороні оперативно реагувати на реальні події, підмінюючи їх постановочними сценаріями (AP News, 2026; The New York Times, 2026).

Наведені приклади демонструють, як умовах асиметричного конфлікту технології ШІ перетворюються на інструмент системної фальсифікації реальності. Такі операції не лише вводять в оману міжнародну спільноту, але й стають засобом внутрішньої консолідації влади, приховуючи військові невдачі та економічні втрати.

Найбільш показовим прикладом застосування технології клонування медіаресурсів є операція «Doppelgänger». Її було розпочато у травні 2022 р. та викрито дослідниками EU DisinfoLab у вересні того ж року. Організаторами виступили компанії Social Design Agency (SDA) і Struktura National Technologies. Механізм операції полягав у масовому клонуванні авторитетних європейських видань: підроблені вебсайти були зовні невідрізнені

від оригіналів. Жертвами клонування стали Le Monde, Le Figaro, Der Spiegel, Die Welt, Frankfurter Allgemeine Zeitung, Bild, The Guardian та десятки інших видань. На цих ресурсах розміщувались матеріали з проросійськими наративами, стилістично адаптовані до редакційних стандартів кожного імітованого ЗМІ.

За даними Служби зовнішніх дій ЄС, лише в контексті виборів до Європейського парламенту 2024р. було зафіксовано десятки документованих FIMI-інцидентів (Foreign Information Manipulation and Interference), пов'язаних з «Doppelgänger». Операція реалізовувалась за чіткою схемою: попереднє розгортання інфраструктури (хмарні хостинги, реєстрація доменів, створення мереж ботів), а потім скоординована «закачка» дезінформаційних матеріалів із масштабним просуванням через X (Twitter), Facebook і TikTok.

Стратегічна мета операції, як впливає з внутрішніх документів SDA, полягала в «розпалюванні міжнародних конфліктів», поширенні євроскептицизму та підтримці праворадикальних партій. Особливо ефективним виявилось використання зображень відомих осіб (Тейлор Свіфт, Бейонсе) поряд із підробленими «проросійськими» цитатами від їхнього імені. У листопаді 2023 р. Франція офіційно звинуватила мережу «Doppelgänger» у причетності до провокації із зображеннями зірки Давида на будівлях Парижа, використаних для розпалювання антисемітських настроїв.

Рада ЄС відреагувала запровадженням санкцій: SDA і Struktura потрапили до санкційного списку. Попри це, операція не припинилась, а адаптувалась, змінюючи хостингових провайдерів і тактику розповсюдження. Цей кейс є показовим, оскільки демонструє, як технологічна можливість (клонування сайтів) синергує з психологічним ефектом (довіра до відомого медіабренду) та лінгвістичним маскуванням. Крім того, він ілюструє, що метою дезінформаційної операції не обов'язково є пряме переконання аудиторії – достатньо посіяти сумнів, підсилити поляризацію або знизити загальний рівень довіри до будь-яких джерел інформації.

За даними Jamestown Foundation, з 2015 р. ЄС відстежив понад 17 000 випадків дезінформації в інтересах лише одного учасника міждержавного конфлікту в Європі [Jamestown Foundation 2024]. Дослідження EDMO (2024) показало, що респонденти, стикаючись із матеріалами, генерованими ШІ з метою створення фейку, часто не розпізнають їхню синтетичну природу [Frontiers 2024].

Аналітики фіксують, що аудиторія дедалі гірше відрізняє автентичний медіаконтент від синтетичного [MIT Technology Review 2024].

Інформаційні права та стратегії протидії: правовий та освітній виміри

Описані явища актуалізують питання про співвідношення права на свободу слова та права на достовірну інформацію. Обидва є фундаментальними, однак вони можуть вступати в колізію: захист від дезінформації загрожує перетворитися на привід для цензури, тоді як абсолютна свобода слова створює живильне середовище для дезінформаційних операцій.

Реакція ЄС на цей виклик реалізується у кількох правових площинах. Digital Services Act (2022) зобов'язує великі платформи оцінювати системні ризики, пов'язані з дезінформацією, та вживати заходів для їх мінімізації, зокрема маркувати згенерований ШІ контент (штрафи можуть сягати 6 % річного обороту). EU AI Act (2024) класифікує системи ШІ, що використовуються для маніпуляцій свідомістю, як неприйнятно ризиковані й забороняє їх. Санкційний інструментарій дозволяє ЄС персонально санкціонувати учасників дезінформаційних кампаній з боку іноземних держав.

Паралельно з правовими заходами ЄС впроваджує освітні ініціативи, усвідомлюючи, що право здатне регулювати платформи, але не може замінити критичне мислення громадян. Напередодні виборів до Європарламенту 2024 р. Єврокомісія запустила кампанію «Check. Recheck. Vote.», спрямовану на формування навичок верифікації джерел. Мережа EDMO з 15 національними хабами здійснює моніторинг дезінформаційних операцій і розробляє освітні матеріали.

Правові та технологічні інструменти реагують на вже наявну загрозу, тоді як технологія маніпуляції розвивається випереджальними темпами. Найбільш стійким імунітетом залишається медіаграмотність і критичне мислення – компетентності, що дозволяють особі самостійно оцінювати інформацію незалежно від її технологічної оболонки. Сподіваємося присвятити цьому аспекту проблеми окреме дослідження.

Висновки.

Технотронне суспільство є структурно суспільством середовищем. Перехід від текстоцентричної культури до образно-асоціативної, фрагментарне засвоєння інформації та надцільність комунікативних контактів формують умови, за яких критичний поріг масової свідомості об'єктивно знижений. Це не патологія окремих

індивідів, а системна характеристика нового типу соціальності, в якому право людей на вірогідну та об'єктивну інформацію піддається старими маніпуляційними загрозами на принципово новій технології основи.

Дезінформація та маніпуляція є якісно різними, хоча й пов'язаними явищами. Дезінформація передбачає поширення хибних відомостей, маніпуляція – тенденційне конструювання інтерпретацій на основі формально достовірних фактів. Обидва явища підривають право на вірогідну інформацію та основи демократичного волевиявлення. Лінгвістичні механізми маніпуляції (евфемізація, конотативне переозначення, полісемічна гра) набувають особливої потужності в технологічному середовищі, де образ домінує над аргументом, а емоційний резонанс – над аналітичним

осмисленням. Контроль над мовними позначеннями є формою символічної влади. Сучасні технологічні дезінформаційні операції демонструють системну та ресурсно забезпечену природу маніпулятивного впливу: це цілеспрямовані кампанії з чіткою організаційною структурою та геополітичними цілями.

Ефективний захист інформаційних прав потребує комплексної відповіді. Правові механізми (санкції, регулювання платформ, заборона маніпулятивного ШІ) мають доповнюватись системним розвитком медіаграмотності й критичного мислення. Лише синергія техніко-правових та освітньо-гуманітарних стратегій здатна забезпечити стійкість демократичного суспільства перед викликами технотронної доби.

Бібліографічні посилання / References

- Brzezinski, Z. (1970). *Between Two Ages: America's Role in the Technetronic Era*. Viking Press.
- Chesney, B., Citron, D.K. (2019). Deep Fakes: A Looming Challenge for Privacy, Democracy, and National Security. *California Law Review*, 107(6), 1753-1820. DOI: <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3213954>
- Ecker, U.K.H., Lewandowsky, S., Cook, J., Schmid, P., Fazio, L.K., Brashier, N., Kendeou, P., Vraga, E. K., Amazeen, M.A. (2022). The Psychological Drivers of Misinformation Belief and Its Resistance to Correction. *Nature Reviews Psychology*, 1(1), 13-29. DOI: <https://doi.org/10.1038/s44159-021-00006-y>
- Krikun, V., Baulina, T. (2022). Disinformation as a tool of hybrid warfare: essence and consequences. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Philosophy*, 2(7), 30-33. DOI: <https://doi.org/10.17721/2523-4064.2022/7-5/11>
- Frontiers in Political Science. (2024). *AI-generated Misinformation in the Election Year 2024: Measures of European Union*. URL: <https://www.frontiersin.org/journals/political-science/articles/10.3389/fpos.2024.1451601/full> (дата звернення: 15.04.2026).
- Jamestown Foundation. (2024). *Russian Disinformation Targets the European Union*. URL: <https://jamestown.org/program/russian-disinformation-targets-the-european-union/>
- Lewandowsky, S., Ecker, U.K.H., Cook, J. (2017). Beyond Misinformation: Understanding and Coping with the «Post-Truth» Era. *Journal of Applied Research in Memory and Cognition*, 6(4), 353-369. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jarmac.2017.07.008>
- Lorenz, K. (1987). *The Waning of Humaneness*. Little, Brown.
- MIT Technology Review. (2024). AI-generated Content Doesn't Seem to Have Swayed Recent European Elections. URL: <https://www.technologyreview.com/2024/09/18/1104178/ai-generated-content-doesnt-seem-to-have-swayed-recent-european-elections/>
- Pennycook, G., Rand, D.G. (2021). The Psychology of Fake News. *Trends in Cognitive Sciences*, 25(5), 388-402. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.tics.2021.02.007>
- Saussure, F. de. (1959). *Course in General Linguistics*. Philosophical Library.
- Tandoc, E.C., Lim, Z.W., Ling, R. (2018). Defining «Fake News»: A Typology of Scholarly Definitions. *Digital Journalism*, 6(2), 137-153. DOI: <https://doi.org/10.1080/21670811.2017.1360143>
- Vosoughi, S., Roy, D., Aral, S. (2018). The Spread of True and False News Online. *Science*, 359(6380), 1146-1151. DOI: [10.1126/science.aap9559](https://doi.org/10.1126/science.aap9559)
- Wardle, C., Derakhshan, H. (2017). *Information Disorder: Toward an Interdisciplinary Framework for Research and Policy Making*. Council of Europe. URL: <https://rm.coe.int/information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-research/168076277c>
- Звоздецька, О. (2021). Дезінформація як загроза національній безпеці Європейського Союзу: проблеми та підходи. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*, 43, 30-39 / Zvozdetska, O. (2021).

Dezinformatsiia yak zahroza natsionalnii bezpetsi Yevropeiskoho Soiuzu: problemy ta pidkhody. [Disinformation as a Threat to the EU National Security: Issues and Approaches] *Istoryko-politychni problemy suchasnoho svitu*, 43, 30-39. DOI: <https://doi.org/10.31861/mhpi2021.43.30-39>

Кутуза, Н. (2023). Дезінформація як складник ІПСО в мегадискурсі: маніпулятивний аспект (на прикладі російсько-української війни періоду повномасштабного вторгнення). *Записки з українського мовознавства*, 30, 282-292 / Kutuza, N. (2023). Dezinformatsiia yak skladnyk IPSO v mehadyskursi: manipulyativnyi aspekt (na prykladi rosiisko-ukrainskoi viiny periodu povnomasshtabnoho vtorhnennia) [Disinformation as a psyop component in megadiscourse: manipulative aspect (on the example of full-scale invasion period of russian-ukrainian war)]. *Zapysky z ukrainskoho movoznavstva*, 30, 282-292. DOI: <https://doi.org/10.18524/2414-0627.2023.30.283887>

Лісневська, А. (2019). Дезінформація в новинному відеоконтенті: маркери та методи розпізнавання. *Вісник Львівського університету. Серія: Журналістика*, 45, 60-66 / Lisnevsk, A. (2019). Dezinformatsiia v novynnomu videokontenti: markery ta metody rozpoznavannia [Misinformation in a videocontent relating to news: markers and methods of recognition]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Serii: Zhurnalistyka*, 45, 60-66. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2019.45.9985>

Марущак, А.І. (2022). Передумови для формування правових механізмів протидії дезінформації в соціальних медіа у контексті національної безпеки: постановка проблеми. *Інформація і право*, 1(40), 82-88 / Marushchak, A.I. (2022). Peredumovy dlia formuvannia pravovykh mekhanizmv protydii dezinformatsii v sotsialnykh media u konteksti natsionalnoi bezpeky: postanovka problemy [Prerequisites for the legal mechanisms development to combat disinformation in social media in the context of national security: problem statement]. *Informatsiia i pravo*, 1(40), 82-88. DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2022.1\(40\).254345](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2022.1(40).254345)